

Филология

УДК 82-/-9

DOI: 10.52754/16947452_2022_3_194

СИЛЬВИЯ ПЛАТТЫН ЧЫГАРМАЧЫЛЫГЫНЫН МОТИВДИК СТРУКТУРАЛАРЫНЫН ПРИНЦИПТЕРИ

*Аттокурова Зулфия Нишанбаевна, улук окутуучу
attokurova_69@mail.ru*

*Забаева Бактыгүл Укейевна, улук окутуучу,
Ыпышева Нүргүл Узакбаевна, улук окутуучу,
Эсеналиева Айгуля Дуйшеновна, окутуучу
Ош мамлекеттик университети
Ош, Кыргызстан*

Аннотация. Адабият илимпоздорунун ХХ кылымдагы америкалык поэзиянын көрүнүктүү фигуралардын бири катары Сильвия Платтын инсандыгына жана чыгармачылыгына болгон кызыгуусунун өсүшү, ошондой эле анын кесепеттерин дагы кылдат, бирдиктүү, терең изилдөөнүн зарылдыгы, акындын мурасын окуу, анын поэзиясындагы негизги мотив структураларын жана чакан жанрларды чагылдыруу, аларды жана алардын ортосундагы байланышты талдоо, ошондой эле аларды андан ары изилдөөнүн мүмкүн болуучу перспективаларын белгилөө максатын көздөгөн биздин изилдөөбүздүн актуалдуулугун аныктайт. Сильвия Платтын он жылдык жигердүү чыгармачылыгындагы ырларынын дээрлик бүтүндөй бөлүгү аял дүйнөсүнүн мотивдик түзүлүшүнө таянат. Бул түзүлүштүн негизги мотиви – аял жаратуучунун мотиви

Ачкыч сөздөр: адабият, мотив, структура, талдоо, Америка, текст, "Ачык сырлар поэзиясы", жанр.

ПРИНЦИПЫ МОТИВНОЙ СТРУКТУРЫ В ТВОРЧЕСТВЕ СИЛЬВИИ ПЛАТ

*Аттокурова Зулфия Нишанбаевна, ст. преподаватель,
attokurova_69@mail.ru*

*Ыпышова Нургул Узакбаевна, ст. преподаватель,
Забаева Бактыгуль Укейевна, ст. преподаватель,
Эсеналиева Айгуля Дуйшеновна, преподаватель
Ошский государственный университет
Ош, Кыргызстан*

Аннотация. Нарастающий интерес отечественных и зарубежных литературоведов к личности и творчеству Сильвии Плат как одной из знаковых фигур американской поэзии ХХ века, а также необходимость более тщательного, целостного, углубленного изучения подтекстов и прочтений наследия поэтессы обуславливает

актуальность настоящего исследования, которое ставит своей целью выделить ключевые мотивные структуры в ее поэзии и малых жанрах, проанализировать их и взаимосвязи между ними. На мотивной структуре женского мира держится практически весь корпус стихотворений Сильвии Плат за десятилетие ее активного творчества. Ключевой мотив данной структуры это мотив женщины-творца.

Ключевые слова: литература, мотив, структура, анализ, Америка, текст, «Исповедальная поэзия», жанр.

PRINSIPLES OF MOTIVE STRUCTURE IN POEMS OF SYLVIA PLATH

Attokurova Zulfiya Nishanbaevna, teacher
attokurova_69@mail.ru

Ypyshova Nurgul Uzakbaevna, teacher
Zabaeva Baktygul Ukeyevna, teacher,

Esenalieva Aigulya Duishenovna, teacher
Osh State University
Osh Kyrgyzstan

Abstract. The growing interest of domestic and emerging literary scholars in the personality and work of Sylvia Plath as one of the iconic figures of American poetry of the twentieth century. As well as the need for a more thorough, holistic, in-depth study of the implications and readings of the poetess's heritage determines the relevance of this study, which aims to highlight the key motive structures in her poetry and small genres, to analyze them and the relationship between them. Almost the entire body of Sylvia Plath's poems over the decade of her active work rests on the motive structure of the female world. The key motive of this structure is the motive of the female creator.

Key words: literature, motive, structure, analysis, America, text, "Confessional poetry", genre.

Киришүү. Сильвия Плат - англия-америкалык акын жана жазуучу, Аллен Гинсберг жана Роберт Лоуэлл менен болгон «ачык сырлар» поэзиясынын символу, XX кылымдагы америкалык поэзиянын таанылган классиктеринин бири. Акын кыз Улуу Депрессиянын ортосунда төрөлүп, 50-жылдардын ортосунда жарыялана баштаган. Жөнөкөй жана жемиштүү адабий ишмердүүлүктүн он жылдыгында Плат артынан таасирдүү поэтикалык мурасты - бир нече ыр жыйнактарын калтырууга жетишти: "Колосс жана башка ырлар", ("Colossus and Other Poems," 1960), «Ариэль» ("Ariel," 1965), "Сууларды кесүү" ("Crossing the Water," 1971) "Кышкы дарактар" ("Winter Trees," 1972), жеке күндөлүк, чакан проза, 44 графикалык чыгарма,

ошондой эле Виктория Лукас деген каймана ат менен алгач жарыяланган феминисттик багыттагы бирден-бир "Айнек капкактын астында" ("The Bell Jar 1963) романы.

Сильвия Платтын аты анын өмүр баянындагы трагедиялуу фактылар белгилүү боло электе эле, сынчылардын, жазуучулардын жана окурмандардын көңүлүн бурган. Алардын көпчүлүгү америкалык аялдар поэзиясындагы негизги ысымдардын катарында Сильвия Платты биринчи орунга кошушкан. Окурмандардынарасында Сильвиянын күйөөсү, белгилүү жазуучу Тед Хьюз дагы бар, анын "Сильвиянын "чыныгы үнү" алгач "Ариэль" ырлар китебинде пайда болгон" деген сөздөрү [3], адабий сынчылар тарабынан колго алынып, кайталанды; алардын арасында Альфред Альварес, акын, очеркист, сынчы жана 1960-жылдары британиялыктардын адабий табитин калыптандырууда маанилүү роль ойногон Observer журналынын поэзия бөлүмүнүн редактору болгон. Альварес Платтын "Түнкү фабрика" деген негизги текстин камтыган ырлар жыйнагын чыгарып, өзүнүн мактоо сын-пикирин кошумчалаган (Кассель, 2008).

Иштин максаты анын конкреттүү милдеттерин аныктады: "мотив", "мотивациялык анализ" берүү жана мүнөздөө; С. Платтын чыгармачылыгында чагылдырылган бир катар мотивдерди белгилеп көрсөтүү.

Изилдөө материалдары жана методдору. Изилдөө методикасы өзүнүн өзгөчөлүгүнө байланыштуу комплекстүү жана ата мекендик, орусиялык, чет элдик изилдөөчүлөрдүн адабий-теориялык эмгектеринин тажрыйбасына негизделген. Бул мотивациялык жана интертексттик анализ, биографиялык, маданий-тарыхый жана салыштырма методдор. Изилдөө материалдар: өлгөндөн кийин жарыка чыккан С. Платтын эң толук чыгармалар жыйнагы болгон "Collected Poems," edited by Ted Hughes (Plath, 1981), ошондой эле анын Тед Хьюз тарабынан редакциялынган, В. П. Бетаки которгон орус тилиндеги аналогу "Жыйнактын ырлары", Тед Хьюздун (Плат, 2008), Е.В.Кассельдин (Кассель, 2008), Т.Д. Венедиктованын (Венедиктова, 2008) түшүндүрмөлөрү.

1950-60-жылдар Америка адабиятындагы жалпы маданият атмосферасында үстөмдүк кылган баалуулуктарын четке каккан Америка Кошмо Штаттарынын контрмаданиятынын пайда болушу, гүлдөп өнүгүшү жана солгундашы менен байланыштуу. "Контркультура" ("counter-culture") терминин биринчи жолу америкалык социолог жана философ Теодор Рошак

өзүнүн программалык ишинде киргизген (Рошак, 1968). Бул термин өз ичине 1950-1960-жылдардагы жалпы агымдагы, салттуу маданиятка каршы болгон бардык кыймылдарды бириктирет [7]. Баарынан маанилүүсү, Американын контр-маданияты 1940-жылдардын аягында башталып, 1960-жылдардын башына чейин созулган "сынган муун" деп аталган, битниктер кыймылы (beat movement) менен чагылдырылган.

Жыйынтыктоо жана талкуулоо. Алгач, анализ жүргүзүдөн мурун, мотив эмне экендигин жана мотивдин түрлөрү жөнүндө эсибизге салабыз.

Мотив (фр. motif, нем. Motiv, латынча moveo - кыймылдоо) - музыкадан адабий сынга өткөн термин. Бул музыкалык форманын эң кичинекей өз алдынча бирдиги. Өнүгүү мотивди бир нече жолу кайталоо, ошондой эле аны трансформациялоо, карама-каршы мотивдерди киргизүү аркылуу ишке ашат. Мотивдик түзүлүш чыгарманын структурасында логикалык байланышты камтыйт. Биринчи жолу бул термин С. де Броссарддын "Музыкалык сөздүгүндө" жазылган (1703). Бул термин чыгарманын курамын талдоодо негизги орунду ээлеген музыка менен болгон аналогиялар адабий чыгармада мотивдин касиеттерин түшүнүүгө жардам берет: анын бүтүндүктөн обочолонушу жана ар кандай вариациялар менен кайталанышы.

Бит- муундун поэзиясынын мотивтери үн чыгарып окууга сунушталган жана кайталоолор менен толуп ташкан, анткени андеграунд клубдарында жандуу аткарууга арналган. Акындар жана жазуучулар Америка коомунда өкүм сүргөн баалуулуктарды четке каккан жаңы каарманды түзөт: индивидуалист, бомж, селсаяк, нигилистт - жаңы жана эркин Американы издөө үчүн тануу пафосуна толгон адам. Ал конформизмдин, филистикалык "акылмандыгына", адамдын "бир өлчөмдүүлүгүнө", массалык маданиятка каршы көтөрүлүш чыгарган. Маданий көз караштан алганда, "сынган муун" бул 20-кылымдын экинчи жарымындагы маданиятта ушул тенденцияларды жараткан же стимулдаштыргандыгы үчүн олуттуу көрүнүш. Ошол мезгилде "Ачык сырлар поэзиясы" жанры Америка Кошмо Штаттарынын адабиятында эң чын ыкластуу текстти жаратуу мүмкүнчүлүгүнө болгон кызыгууга реакция жана адабий чыгарманын алкагында башка адамга чын жүрөктөн кайрылуу катары пайда болгон, аны кеңири аудиториясы билдирет.

Адабият тарыхчылары Платты 1950-1960-жылдардагы англис тилиндеги формализмге тартылган поэтикалык салтынан дээрлик карама-каршы поэтикалык системага карай чечкиндүү маданий өзгөрүү кадамын

жасаган жаңы “ачык сырлар” жанры акындардын тобуна кирет деп эсептешет. Тагыраак айтканда, жаңы салтка жеке, интим, үй-бүлө, жан дүйнө, табигый, адатта эл алдына чыкпаган, көбүнчө "майда", "уяттуу" сыяктуу семантикалык катмарларды киргизүү . С.Платтын көркөм дүйнөсүн анын турмушундагы окуялардан тышкары жетиштүү деңгээлде түшүнүү мүмкүн болбогондуктан, С.Платтын ар кайсы жылдардагы поэтикалык тексттерин талдоодо биографиялык ыкма ылайыктуу.

Сильвия Плат "ачык сырлар поэзиясынын" өкүлдөрүнүн катарына кирет, алардын айырмаланган өзгөчөлүктөрү автобиографияга болгон мамиле, интимдик темаларга жан тартуу, лирикалык теманы азаптуу чагылдыруу, жашоонун тыюу салынган жактарын поэтикалык сүрөттөөлөрдүн ачыктыгы жана кайталангыс жеке тажрыйба . Бирок, Платтын поэзиясы ушул жанрда иштеген башка, мисалы, Р. Лоуэлл, Р. Грейвс, Т. Ротке, А. Секстон сыяктуу акындардын чыгармачылыгынан кескин айырмаланат. Акын кыздын ырларында жеке ой жүгүртүү мотивинин кыйла татаал драмалык структурага токулгандыгын, анын ичинде лирикалык теманын “үнү” авторго дагы, каарманга дагы бир убакта таандык экендигин баса белгилөө маанилүү. Аятта С.Платтын жашоосундагы айрым эпизоддор менен байланышкан автордун тажрыйбасы биографиялык фактыдан поэтологиялык жана идентификациялык фактыга айланган [2].

Акындын поэзиясын терең түшүнүш үчүн бала чагын кыскача карап кетебиз. Америкалык жазуучу Сильвия Плат 1932-жылы Массачусетс шаарында төрөлгөн. Анын атасы, пруссиялык иммигрант, аарылар боюнча адис жана Бостон университетинде немис тили мугалими болуп, Сильвия сегиз жашында атасы аныкталбаган диабеттен көз жумган. Жаш акын кыз ошол эле мезгилде биринчи ырын жарыялаган. Плат тырышчаак эмгекчил кыз болгон, ал Смит колледжинде стипендия утуп алганга чейин, 50 аңгеме жазып, академиялык жактан мыкты болуп, ырларын жана публицистикалык чыгармаларын жарыялап баштаган [4].

Плат атасынын фигурасында 50-жылдардагы бурулуш мезгилдин бардык консервативдик жана тамырлашкан калдыктарын топтогон жана ага баш тартуусун бардык күчү менен аракет кылат. Поэтикалык топонимиканы өзгөртүүгө болгон азаптуу каалоосу - бул жаш, чыгармачыл жана стандарттуу эмес мүнөздүн консервативдик, калыптанган дүйнөгө каршы дагы бир нааразычылыгы [7].

Анын "Ата" деген поэмасында анын өзүн-өзү өлтүрүү аракетин жана мындай аракеттен кутулганына капаланганын айтат:

*At twenty I tried to die
And get back, back, back to you.
I thought even the bones would do.
But they pulled me out of the sack,
And they stuck me together with glue.
And then I knew what to do.*

Энелик болуу мотиви Платтын чыгармачылыгындагы борбордук темалардын бири экендигин белгилей кетүү керек. Изилдөөчү К.Поллитт [6] "феминисткалар Платтын "Бразилия", "Бөбөк", "Атасыз Балага" сыяктуу ыр саптарында жана "Үч аял" радио поэмасында билдирген энелик сезимдеринин назиктигин жана чынчылдыгын кабыл алышы керек" деп эсептейт:

*Will they occur,
These people with torso of steel
Winged elbows and eyeholes
Awaiting masses
Of cloud to give them expression,
These super-people! -
And my baby a nail
Driven, driven in.
He shrieks in his grease*

Сильвия Платтын дебюттук китебинин аталышы "Колосс" ("The Colossus," 1959). Атасы 1940-жылы 5-ноябрда көз жумган жана ыр 1959-жылы жазылган, анда төмөнкү саптар бар: "Thirty years now I have labored to dredge the silt from your throat" - "Бирок отуз жылдан бери - мен башын да, аягын да таба алган жокмун - кумдан гана тамагымды тазалайм". Бул акындын өмүр бою аз бы көппү, учурунда атасы менен түшүнүшүүгө эч качан жетишилген эместигинен: адегенде Сильвиянын бала чагында атасы менен начар мамиледе болгон, андан кийин атасынын жашоодон эрте кетишинен улам чыккан создөр.

Т.Д.Венедиктова туура белгилегендей, Сильвия Платтын негизги темасы оору, ал интимдик мүнөзгө ээ: ал дененин ичинде жашынып, башкаларга билдирилбейт. Жогоруда айтылгандарды жыйынтыктап жатып, бир маани берген чынжырчасын түзүп, мотивациялык структурасын

болжолдуу эволюциясын байкоо болот: от - деңиз - эки жактуулук жана айкел - оор эмгек - деңиз - деңиз – айкел [1].

Корутунду. Сильвия Платтын чыгармачылыгы жана адаттан өзгөчө тагдыры бири-бири менен тыгыз айкалышкан, албетте карама-каршы ой пикирлерди жараткан акын болгон. Кимдир бирөө америкалык аялдар поэзиясынын негизги ысымдарынын арасында аны биринчи орунду ээлеген десе, башкалар анын чыгармачылыгын кызыктуу, бирок маанисиз деп эсептеген. Ошол эле учурда, жаш муундагы акын кыздар анын лирикасынан жана стилинен шык алышкан.

Сильвия Платтын поэзиясы анын көзү өткөндөн кийин көп өтпөй маданий аң-сезимге сиңип, анын дүйнөгө калтырган укмуштуудай оригиналдуу ырларын түшүнүүгө жана аныктоого аракет кылган сынчылардын жана окурмандардын толкунун таштап кетти.

Адабияттар

1. Венедиктова Т. Д. Сильвия Плат: поэзия боли. Плат С. Собрание стихотворений. В редакции Теда Хьюза. М.: Наука, 2008. С. 344-358.
2. Герасимова Е. К. . Художественный мир поэзии и прозы Сильвии Плат (конец 1950-х — начало 1960-х гг.): дисс. к. филол. наук: Нижегород. гос. пед. ун-т. Нижний Новгород. 2007. 182 с.
3. Кассель Е. В. Сильвия Плат: жизнь и творчество. Плат С. Собрание стихотворений. В редакции Теда Хьюза. М.: Наука, 2008. С. 307-344.
4. Рошак Т. Истоки контркультуры. Пер. с англ. О. А. Мышакова. М.: АСТ, 2014. 384 с.
5. Plath S. The Collected Poems. Ed. Hughes T. New York: Harper & Row 1991. 352 p.
6. Мадмарова, Г. А. Художественный текст как результат продуцирующей языковой деятельности писателя / Г. А. Мадмарова, С. Р. Абдыкадырова // Вестник Ошского государственного университета. – 2020. – Т. 2. – № 1-4. – С. 131-134. – EDN GZQVQC.